

Restaurování sochy sv. Benna a andílka s kartuší z mariánského sloupu v Kladně

BcA. Jan Fedorčák

KONTAKT: Jan.Fedorcak@seznam.cz

V loňském roce proběhla akce restaurování a konzervace dvou figur z pozdně barokního Mariánského sloupu na náměstí Starosty Pavla v Kladně od sochaře Karla Josefa Hiernleho a architekta Kiliána Ignáce Dientzenhofera z roku 1741. Investorem bylo statutární město Kladno a práce proběhly v ateliéru Marcely Kačerové v Hostivici.

Sochy sv. Benna a andílka, který drží kartuši se znakem břevnovského kláštera, byly původně umístěny na střední etáži kladenského mariánského sloupu. Představují ornamentálně hybné a výrazově živé, izolované akcenty a patří k charakteristickému projevu Hiernleho idealizovaného realismu malebné pozdně barokní stylizace. Předchozí známé restaurátorské zásahy proběhly v letech 1893, 1913 (Josef Volf), 1936 (sochař Volf), 1961 (ak. soch. Kolář, Turský), 1972 (ak. soch. Plachta, Preclík, Rada) a 2002 (ak. soch. Bílek, Kubrický), kdy byly zmíněné sochy nahrazeny kopiemi z umělého kamene.

Z restaurátorských zpráv se dovídáme, že už v roce 1913 proběhla na sloupu řada výměn za kopie, v roce 1936 byly pořízeny sádrové odlitky některých soch. V roce 1961 byla zaznamenána vážná poškození a ztráty modelace a vysprávky ve velkých plochách, včetně trhlin, hloubkové koroze a statických problémů. Některé dřívější opravy byly zhodnoceny jako citlivé a z vhodného materiálu, jiné klasifikovány opačně, ale z obav z dalších ztrát vesměs ponechány na místě. Cementové vysprávky byly odstraněny. K soše sv. Benna byly připomenuty značné povrchové destrukce, především hlavy. Soše andílka byla doplněna levá ruka, noha a část obličeje.

Při další opravě v roce 1972 bylo konstatováno, že prakticky celá modelace některých soch je zničená a bylo přistoupeno k dalším výměnám. Uvolněné a strukturálně nevyhovující vysprávky byly odstraňovány a nahrazeny novými, odpovídajícími struktuře a charakteru kamene. Stav sochy andílka byl zhodnocen jako desolátní. Zbytky doplňků byly odstraněny a byla provedena nová rekonstrukce levé nohy, obličeje a draperie opět v tzv. umělém pískovci. Socha sv. Benna měla být nejvíce poškozena, s četnými dřívějšími rekonstrukcemi a celkovou erozí. Kámen byl důkladně zpevněn. Rekonstrukce byly prováděny i s ohledem na vzhled předešlých doplňků. Rozpraskaná hlava byla zajištěna měděnými svorkami. Doplněné partie zad byly uzavřeny proti vnikání vody. Rovněž došlo na celkovou závěrečnou konzervaci.

V souvislosti s opravou v roce 2002, kdy byly sochy sv. Benna a andílka nakonec nahrazeny kopiemi z umělého kamene, bylo upozorněno na nutnou péči o originály, které se nalézaly v ateliéru akad. soch. Antonína Koláře v Hlásné Třebáni. Sochy byly před dalším zimním obdobím pod nevyhovujícím přístřeškem a ohroženy zánikem. Následně byly deponovány pod arkádami kladenského zámku a uvažovalo se o galerijní konzervaci a důstojné prezentaci na veřejnosti.

Před započítím restaurování byly obě skulptury dochované v torzálním stavu s četnými rekonstrukčními doplňky. Laboratorní průzkum zhodnotil použitý kámen, křemenný, jemnozrnný pískovec s kontaktním tmelem, jako velmi degradovaný s četnými prasklinami v rovinách sedimentace a s odlučujícími se vrstvami. Skulptury nesly minimálně dvě vrstvy cementových tmelů se zcela odlišnými vlastnostmi než originální hmota. V případě sochy sv. Benna tvořily až 90% povrchu. Pod nimi se lokálně vyskytoval narůžovělý tmel podobný štuku. Příčina značné degradace v těchto masivních nepropustných vysprávkách byla zjevná. Tmely byly na řadě míst popraskané a odtrhávaly se s částí originální hmoty.

Na místě byla obava, že většina modelace byla tvořena pouze cementovými vrstvami a po jejich odstranění ztratí skulptury čitelné rysy. Z opačného hlediska estetických kvalit a snahy o odhalení originální hmoty, vybízela k odstranění těchto tmelů skutečnost, že výtvarný charakter a podoba vysprávky je pro další prezentaci neúnosná. Od počátku bylo jasné, že přístup ke galerijní úpravě soch s tak malým rozsahem autorské modelace bude komplikovaný a postup prací nebude přirozeně možný bez srovnávacích studií autorských děl K. J. Hiernleho. Při konzultačních schůzkách se zástupcem NPÚ byl nakonec diskutován především rozsah odstraňování nevhodných modelačních doplňků a následná podoba prezentace restaurovaných soch.

Práce začaly postupným mechanickým odstraňováním nevhodných betonových překryvů s drátěnými armaturami a hřebíky. V případě sochy sv. Benna byla většina cementových tmelů odbourána a následovalo náročné zpevňování, včetně vakuové konsolidace, injektáže a přilepení odlomených fragmentů do konečné podoby torza s odhalením původního materiálu. Poté bylo přistoupeno k tmelení a dílčímu doplnění chybějících partií. Vzhledem k torzálnímu stavu sochy byla zohledněna především zajišťující funkce tmelů. Podle dostupné fotodokumentace a prostudování Hiernleho prací byla provedena částečná rekonstrukce hlavy, rukou a části drapérie. Zadní část soklu, tvořená betonovými tmely, byla ponechána pro uchování stability sochy a strukturou i barvou upravena stejně jako nové tmely do podoby původního degradovaného materiálu.

Postup konzervace sochy andílka držící kartuši odhalil, krom masivních betonových vysprávek, které tvořily 60 % povrchu a odlupovaly se podle vrstev nanášení, také větší doplňky (levá ruka a noha), které byly tvořeny výhradně umělým kamenem, respektive betonem. Tyto části byly kotvené k původní hmotě kamene železnými čepy, které podlehly korozi. Vzhledem k estetické a materiálové problematičnosti betonových tmelů bylo nutné přistoupit ve větší míře k jejich odstranění, v případě těch, které zůstaly prezentovány (doplňky končetin), ke ztenčení a opracování. Pravé chodidlo andílka bylo domodelováno nově na nerez armaturu. Následovalo zajištění defektů tmelem, který je svými vlastnostmi blízky originální hmotě kamene. Plastická a barevná retuš byla provedena v rozsahu galerijní úpravy s ohledem na zachování jednoty díla a prezentace ve veřejném prostoru.

Jsem přesvědčen, že zvolený postup restaurování obou skulptur byl vzhledem k hodnotám originálu, jehož torzo a zbytky jemné modelace ukrývaly masivní nánosy betonových vysprávek, správný. Zploštěný povrch cementových tmelů se ztrátou hloubek a se svojí materiálovou odlišností tak byl nahrazen povrchem s kvalitou autentického torza, které může být v budoucnu využito k úplné rekonstrukci na základě srovnání s autorskými díly.

Prezentační úprava konzervovaných soch s dílčími rekonstrukcemi odpovídá požadavku na umístění ve veřejném prostoru zrekonstruované vstupní haly magistrátu města Kladna. Přesto provedené dílčí rekonstrukce mohou být v mnoha ohledech riskantní a částečně mystifikují originální rukopis. Na druhou stranu jsou podřízeny novému torzálnímu vzhledu originálu a jeho interpretaci, která respektuje autenticitu formy, dojem jednoty a čitelnosti díla i v podobě těžce poškozených soch torzálního charakteru.

**Socha sv. Benna
z mariánského sloupu v Kladně**

*vlevo: stav před restaurováním
vpravo: stav po restaurování*

**Socha andílka s kartuší
z mariánského sloupu v Kladně**

*vlevo: stav před restaurováním
vpravo: stav po restaurování*

BAREVNÉ REPRODUKCE TĚCHTO NÁHLEDŮ NALEZNETE V **OBRAZOVÉ PŘÍLOZE** V ZÁVĚRU SBORNÍKU (NA STRANĚ 43).

Restaurování sochy sv. Benna a andílka s kartuší z mariánského sloupu v Kladně

BcA. Jan Fedorčák

4

*Socha sv. Benna z mariánského sloupu v Kladně,
stav před restaurováním*

*Socha sv. Benna z mariánského sloupu v Kladně,
stav po restaurování*

*Socha andílka s kartuší z mariánského sloupu v Kladně,
stav před restaurováním*

*Socha andílka s kartuší z mariánského sloupu v Kladně,
stav po restaurování*

FOTO MARCELA KAČEROVÁ